

THE PUBLIC IMAGE OF ROMANIAN-RUSSIAN RELATIONS IN THE EARLY 90S

Miruna Mădălina Trandafir, PhD, "Petru Maior" University of Târgu-Mureș

Abstract: Aligned to the axiomatic premise that the Romanian-Russian universe has always been regarded as a peculiar constellation of bilateral interference, in the present research paper we have undertaken the bold engagement to examine the manner in which the public image of the Romanian-Russian bilateral dimension, configured in the early 90s, has been perceived. In other words, the paper aims within an interdisciplinary research attempt, subsumed to an approach from the perspective of the historic semantics and hermeneutics, to highlight the manner in which the Romanian society-the official politicians as well as the public opinion- has reacted and has acted with regards to the bilateral reality of relations. Thus, in order to reveal the nodal vein of the paper, the present research attempt has a methodology configuration based on a diachronic, interpretive and comparative technique. Integrally, the research paper aims to reveal the episode tributary to the reconfiguration of the Romanian-Russian's public image, mainly the episode that marks the odyssey of a particular vision in relation to the bilateral dimension.

Keywords: Romanian-Russian's public image, bilateral interference, public opinion, official politicians, particular dimension.

Indiscutabil și neîndoielnic, pentru majoritatea publicului avizat în domeniu și nu numai, constelația insolită de contraste specifică algoritmului bilateral româno-rus, a suscitat dintotdeauna un magnetism științific major. În mod recurent și constant, numeroși analiști, experți, specialiști dar și persoane neavizate, s-au angajat cu temeritate în epopeea sondării unui univers bilateral fascinant- *zugrăvit în lumini și umbre-*, tocmai din dorința de a conferi portanță și substanță unor raporturi bilaterale de importanță considerabilă în repertoriul relațiilor internaționale. Fiind practic conștienți de elementul inedit și de aerul provocator pe care îl incumbă orice abordare de fond aferentă tandemului bilateral româno-rus, diverși specialiști dar și reprezentanți ai mediului academic au depus eforturi considerabile cu scopul de a reda realitățile existente în dimensiunea raporturilor bilaterale. În acest sens, interesul acestora s-a focalizat îndeosebi asupra aspectelor definitorii tributare toposului bilateral româno-rus, respectiv asupra acelor chestiuni ce țin de registrul istoric, „stadiul și perspectivele relațiilor româno-ruse, de clarificarea problemelor existente în relațiile bilaterale care au obstaculat dezvoltarea normală a raporturilor politice, economice, sociale și culturale dintre cele două state, de identificarea unor elemente care ar putea contribui la normalizarea și dezvoltarea respectivelor relații, și nu în ultimul rând de formularea unor propuneri în acest sens”¹.

Totuși dincolo de aceste uzuale și clasice formule de abordare a problematicii raporturilor bilaterale, fascinantul univers româno-rus poate fi sondat în profunzime și printr-o nouă grilă de analiză, respectiv prin intermediul grilei de percepție a marelui public. Pornind astfel de la premisa axiomatică că toposul bilateral româno-rus, prin natura complexității sale

¹ Vezi mai multe informații pe marginea acestui subiect în „România- Rusia. Realități și percepții după Praga”, In *Occasional Papers*, Casa Nato, București, 2003, p. 37.

inerente, continuă să constituie un rezervor tematic și științific inepuizabil, prezentul demers își propune să exploateze acest potențial investigativ valoros și să urmărească maniera în care algoritmul bilateral româno-rus se prefigurează ca imagine publică la începutul anilor '90. Această problemă constituie baza demersului nostru analitic.

Revoluția Română din Decembrie 1989-reper cardinal în reconfigurarea imaginii publice a raporturilor bilaterale româno-sovietice

Incontestabil, dincolo de latura violentă și tainică care a individualizat și abstractizat evenimentele românești din Decembrie 1989 față de cele din emisfera central și est-europeană, Revoluția Română rămâne consemnată „în categoria actelor istorice majore pe care le-a cunoscut națiunea română în evoluția sa statală”² cu atât mai mult cu cât a generat mutații considerabile la nivelul tuturor palierele societății românești. A-i exacerba dimensiunea confuză, informă și controversată și a-i diminua efectele pe care le-a reverberat la nivelul statului român, semnifică a-i anula componenta masivă de oameni, care sub impulsul unor sentimente revanșarde, și-a sacrificat viața pentru un viitor mai luminos și mai bun. Prin victoria sângeroasă a poporului român asupra celui mai dur, inuman și ilegal regim care s-a conservat străruitor timp de 45 de ani, România și-a redobândit dreptul legitim de intență politică, economică și socială care îi fusese abuziv și discreționar prohibit. Concomitent, realitatea eliberării statului român de sub tiparele clasice ale ideologiei comuniste, i-a conferit României ocazia recursului la exercițiul libertății atât de râvnite. În pofida enormei bruscheți cu care s-a oficializat tranziția de la falimentara societate de tip comunist la cea de tip capitalist, România și-a recâștigat totodată șansa de a se înrola în rândul țărilor în care statul de drept și democrația prevalua și primau. Revoluția din Decembrie 1989, grație anvergurii sale, a deschis noi orizonturi pentru România, orizonturi care de altminteri fuseseră umbrite și încremenite de spectrul comunismului de tip sovietic.

Prin urmare și în atari circumstanțe, au început să se întrevadă perspective îmbucurătoare în privința restructurării sectorului economic și social. În sfera politică, un obiectiv pe cât de imperios, pe atât de salutar, a vizat destructurarea partidului-stat și reconfigurarea unui sistem democratic pluripartidist. Timid, au început să se opereze schimbări în vederea realizării statului de drept prin separarea celor trei puteri. Cristalizarea unui cadru de manifestare a drepturilor și libertăților civile nu mai constituia un obiectiv pur declarativ, ci o realitate cât se poate de palpabilă. În același timp, procesul reformării complexe nu a omis nici măcar dimensiunea politicii externe românești, acolo unde principiul axiomatic și director a vizat ieșirea statului român din izolarea patologică în care se afla și reinserția acestuia în lume. Cu alte cuvinte, solștițiul revoluționar a marcat o cotitură majoră și în planul politicii externe românești, acolo unde s-a oficializat trecerea de la paradigma dogmatică și vădit ideologizată tributară logicii comuniste, la resurecția și repoziționarea temerară a României în rândul entităților statale decidente de pe eșichierul internațional. Postulând ca principiu diriguitor al politicii externe românești „deschiderea către lume”³, noua elită politică de la București a demarat un proces radical de schimbare în orientarea

² Alex Mihai Stoenescu, *Din culisele luptei pentru putere. 1989, Prima guvernare Petre Roman*, București, Rao, 2006, p. 9.

³ Ion Iliescu, *Momente de Istorie II. Documente, Alocuțiuni, Comentarii, (iunie 1990-septembrie 1991)*, București, Enciclopedică, 1996, p.18.

internațională a României, prin intensificarea conlucrării cu partenerii tradiționali, în baza respectului reciproc, a înțelegerii, egalității în drepturi și în concordanță cu normele dreptului internațional, marcând, neîndoiește, prin această orientare redefinită, sfârșitul praxisului izolaționist propriu inferenței vechiului regim. Cu alte cuvinte, „sensul deschiderii era acela că România urma să se deschidă către lume, să se reintegreze într-o lume normală, evident în lumea democratică și să redevină parte a lumii occidentale”⁴. Sensul aprecierii era însă și unul dihotomic. „Schimbarea pe plan extern simboliza deschiderea României către lume, dar și deschiderea lumii către România”⁵. Era în fond și la urma urmei vorba de un privilegiu biunivoc. În același timp nu este mai puțin semnificativ că algoritmul preliminar era unul cât se poate de logic, mizând pe proiectul de revitalizare, sub toate formele posibile, a politicii externe românești, politică profund stigmatizată de faza de retrogradare în care o propulsase regimul Ceaușescu. Într-o perioadă și într-un context istoric excepțional, România avea șansa unei schimbări de macaz în spectrul relațiilor internaționale, o șansă unică care îi conferea dreptul de a-și reexersa atuurile excepționale pe care și le câștigase în perioada interbelică.

Sigur că ne putem întreba ce loc ocupau relațiile româno-sovietice în acest construct redefinit de politică externă românească sau mai bine zis cum anume se reconfigurau aceste raporturi ca imagine publică în noul context geopolitic prefigurată. În mod firesc și oarecum previzibil, după revoluția anticomunistă din 1989, noua grilă de percepție a relațiilor bilaterale româno-ruse s-a subsumat unui calcul la nivelul căruia a prevalat dezideratul imuabil al unei relații bilaterale deschise, pragmatice și constructive cu omologii de la Kremlin. Declarațiile oficiale din acea perioadă, ale fostului președinte Ion Iliescu, potrivit cărora „se pune problema unor relații firești, normale cu Uniunea Sovietică”⁶, atestă în mod unanim această dorință. De altminteri, această realitate incontestabilă a fost întărită și de conversația telefonică pe care Ion Iliescu, Președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale a avut-o cu Președintele Sovietului Suprem, Mihail Gorbaciov, la data de 27 decembrie 1989, convorbire telefonică în cadrul căreia, Președintele Consiliului, „în semn de amenitate și grațitudine la adresa mesajului de prietenie, de solidaritate și de sprijin transmis de Mihail Gorbaciov, și-a reafirmat angajamentul de a dezvolta relațiile bilaterale româno-sovietice pe baze noi, trainice și sănătoase”⁷.

În asentimentul păstrării aceluiași climat favorabil contiguității în plan bilateral, s-a înscris și vizita la nivel înalt întreprinsă de Ministrul de Externe al Uniunii Sovietice, Eduard Șevardnadze la data de 6 ianuarie 1990 în România, vizită în cadrul căreia au fost „examine, în mod stringent, problemele raporturilor bilaterale, exprimându-se hotărârea reciprocă de dezvoltare a acestora pe o bază sănătoasă, eficientă, în interesul ambelor părți implicate, pornind de la respectarea principiilor de independență, suveranitate, egalitate în drepturi și încredere mutuală”⁸.

⁴ Interviu realizat la data de 1 noiembrie 2011 cu Petre Roman, fost Prim-Ministru al României în perioada 1989-1991 și Ministru de Externe între 22 decembrie 1999-28 decembrie 2000.

⁵ Interviu realizat la data de 12 mai 2011 cu Adrian Năstase, fost Ministru al Afacerilor Externe al României în perioada 1991-1992 și fost Prim-Ministru în perioada 2000-2004.

⁶ Interviu realizat la data de 11 mai 2011, cu Ion Iliescu, fost președinte al României, în perioada 1990-1996/2000-2004.

⁷ „România Liberă”, 28 decembrie 1989.

⁸ „Adevărul”, 7 ianuarie 1990.

De altminteri, sub deziva unor obiective de anvergură și în spiritul unei înțelegeri depline s-a desfășurat ulterior și vizita de lucru întreprinsă de Ministru de Externe al României în Uniunea Sovietică, vizită formulată la invitația lui Eduard Șevardnadze în data de 8 martie 1990. Cu prilejul convorbirilor derulate într-o atmosferă de inerentă apropiere și de concordie reciprocă „șefii diplomațiilor celor două state au reafirmat hotărârea României și a Uniunii Sovietice de a dezvolta relațiile mutuale pe o bază nouă, sănătoasă, reciproc avantajoasă, pornind de la respectarea principiilor independenței, suveranității, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, integrității teritoriale, încrederii reciproce și a libertății de opțiune”⁹.

Confluența bilaterală complexă și de anvergură care s-a evidențiat pregnant în cadrul convorbirilor din data de 8 martie 1990 a deschis ulterior o pagină nouă și o fereastră inedită de oportunități pentru conlucrarea în sfera culturală, acolo unde primele semnale în privința unor posibilități reale de colaborare au fost sesizate cu ocazia vizitei oficiale pe care ministrul culturii, Andrei Pleșu a întreprins-o la Moscova. Potrivit informațiilor parvenite la nivel oficial, obiectivul central al vizitei întreprinse de către demnitarul de stat român în URSS, a vizat „semnarea Protocolului de colaborare între ministerele culturii din România și Uniunea Sovietică pe anul 1990”¹⁰ dar și adâncirea colaborării culturale la nivel bilateral, sub toate modalitățile și formele posibile. Astfel, cu scopul unor progrese iminente în registrul cultural, părțile implicate, au convenit, în cadrul discuțiilor avute la cel mai înalt nivel, să pregătească în cel mai scurt timp posibil, „un protocol și mai îndrăzneț, și mai compact, cu multe propuneri de colaborare pe un an, de o diversitate aparte dar și un protocol care să confere realmente o altă anvergură relațiilor culturale dintre cele două țări”¹¹.

În cadrul acestui proces accelerat de reconvertire a naturii raporturilor româno-sovietice și implicit de reconfigurare a dimensiunii publice aferente registrului bilateral s-au circumscris ulterior și o serie de acțiuni menite să revizuiască activitatea de colaborare în plan militar dar și să revitalizeze cooperarea în acest segment de interes major pentru ambele state. În acest sens, „s-a reluat pregătirea cadrelor militare și a diplomațiilor în academiile și institutele de la Moscova din dorința evidentă de a se pune bazele unei solide colaborări în domeniul militar”¹². Hotărârea comună de adâncire a colaborării în dimensiunea militară a fost afirmată, totuși, cu ocazia convorbirilor pe care Ministrul Apărării Naționale al României, generalul –colonel Victor Stănculescu le-a avut în cadrul unei vizite de lucru întreprinsă în Uniunea Sovietică. Potrivit informațiilor parvenite la nivel oficial, „în cadrul vizitei care s-a desfășurat în zilele de 9-10 aprilie 1990, Ministrul Apărării Naționale s-a întâlnit și a avut convorbiri cu Ministrul Apărării al Uniunii Sovietice, general de armată Dimitri Iazov dar și cu comandantul șef al Forțelor armate unite ale Tratatului de la Varșovia, general de armată, P.G.Lușev, convorbiri în cadrul cărora au fost abordate probleme de interes reciproc dar și aspectele curente ale colaborării bilaterale”¹³. Concret, cu ocazia acestui moment emblematic, s-a evidențiat, intenția ambelor părți de a depăși cadrul uzual al colaborării militare și

⁹ Interviu realizat la data de 5 martie 2011, cu ambasadorul Sergiu Celac, fost ministru de Externe al României, între 28 decembrie 1989-28 iunie 1990.

¹⁰ „Lumea Azi”, 13-29 martie 1990.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Pentru mai multe informații legate de acest subiect vezi Armand Goșu, ”Politica Răsăriteană a României :1990-2005”, In Contrafort, nr. 1(135), ianuarie 2006, <http://www.contrafort.md/old/2006/135/958.html>.

¹³ „Adevărul”, 11 aprilie 1990.

dezideratul comun de a se conferi o nouă calitate raporturilor în segmentul militar, pornind de la libertatea deplină de opțiune a celor două state.

Totuși, joncțiunea de interese care a caracterizat evoluția binomului operațional româno-sovietic pe tronsonul său postdecembrist a dobândit valențe mult mai complexe odată cu întrevederea pe care Ion Iliescu, președintele CFSN-ului a avut-o cu Mihail Gorbaciov cu ocazia „Reuniunii de la Moscova a Comitetului Politic Consultativ al Statelor participante la Tratatul de la Varșovia care s-a desfășurat la data de 7 iunie 1990”¹⁴. Dialogul politic la nivelul președinților celor două țări desfășurat în spiritul unei înțelegeri depline și în concordanță cu dorința comună de a relansa acele momente care au pecetluit bunele relații la nivelul ambelor state, a reușit prin forța efectelor sale, să confere un plus de substanță registrului bilateral. În plus, „într-un climat de sinceritate și de comprehensiune reciprocă, intelocutorii s-au informat asupra procesului de profunde transformări politice și social-economice care aveau loc în România și Uniunea Sovietică pe calea democrației pluraliste, a statului de drept și a economiei de piață, exprimându-și în același timp satisfacția în legătură cu perspectivele care se deschideau, în noile condiții, în privința dezvoltării raporturilor româno-sovietice, caracterizate de înțelegere, prietenie și colaboarare reciproc avantajoasă”¹⁵.

Prin urmare și în atari circumstanțe, se poate aprecia într-o notă rezumativă că Revoluția din Decembrie 1989 a generat o schimbare de fond în orizontul de percepție a raporturilor bilaterale româno-sovietice. Practic, „având în vedere că România a trebuit să se poziționeze în relația cu vecinul de la Răsărit atât pentru a diminua riscurile generate de eventualele politici agresive ale acestuia, cât și pentru a valorifica eventualele deschideri oferite de Moscova”¹⁶, imaginea publică a relațiilor bilaterale a fost configurată de-a lungul anului 1990 sub faldurile necesității de a se elabora cele mai optime modalități și procedee de restabilire a unui modus vivendi în dimensiunea bilaterală.

Tratatul de colaborare, bună vecinătate și amicitie – vector decisiv în transformarea imaginii publice a relațiilor bilaterale

Neîndoielnic, inițiativa materializării unui nou tratat bilateral a fost demarată în primul rând din necesitatea de a se revedea tipul de relații dintre Uniunea Sovietică și România cât și din dorința ambelor state de a revizui elementele juridice care până în acel moment

¹⁴ Reuniunea de la Moscova a Comitetului Politic Consultativ al Statelor participante la Tratatul de la Varșovia care s-a desfășurat în data de 7 iunie 1990 și la care au participat șefii de stat și de guvern, precum și miniștrii de externe și ai apărării din țările membre ale organizației, a reprezentat un moment de cotitură pentru evoluția acestei structuri în oglindă a Organizației Tratatului Nord-Atlantic, cu atât mai mult cu cât, cu ocazia sa s-a adoptat o declarație oficială care stipula angajamentul statelor membre ale organizației de a revizui caracterul, funcțiile și activitățile Tratatului de la Varșovia. În același timp, cu ocazia consfătuirii de la Moscova au fost abordate și alte chestiuni stringente și de ultimă oră, de interes major pentru statele participante precum: prezentarea rezultatelor întâlnirii la nivel înalt sovieto-americană de la Washington, dezbaterea procesului general-european, a aspectelor privind dezarmarea, întărirea securității și a încrederii pe continentul european, abordarea problemei unificării celor două state germane, abordarea modalităților de integrare a celor două blocuri militare opuse în cadrul sistemului de securitate general-european dar și găsirea acelor modalități și soluții optime care să contribuie la dezvoltarea și adâncirea procesului de destindere, de consolidare a stabilității și securității în Europa. Detalii suplimentare pe marginea scopului și a obiectivelor dar și a importanței pe care a exercitat-o la momentul respectiv Reuniunea de la Moscova a Comitetului Politic Consultativ al Statelor participante la Tratatul de la Varșovia vezi în „Tineretul Liber”, 8 iunie 1990.

¹⁵ „Adevărul”, 8 iunie 1990.

¹⁶ Șerban Filip Cioculescu, *Terra incognita? Repere pentru cartografierea haosului din relațiile internaționale contemporane*, București, Militară, 2010, p. 332.

conferiseră soliditate și consistență acestor raporturi. În același timp nu este mai puțin semnificativ însă că filozofia Tratatului de colaborare, bună vecinătate și amicitie a coincis unui algoritm geopolitic care la momentul respectiv nu putea fi omis și care demonstra în mod evident că în proximitatea strategică a statului român exista un stat care avea toate caracteristicile și predispozițiile unei mari puteri. Tocmai din acest raționament, în 1991 era absolut necesar ca relațiile dintre România și marele Vecin de la Răsărit să reintre pe făgașul inerentei normalități și evoluții politice dar și să fie reglementate corespunzător. Altfel spus, era indispensabil ca în raporturile dintre România și Uniunea Sovietică să se contureze o strategie clară a tipului de relații care trebuiau să dicteze registrul bilateral dar și să se asigure că la temelia acestor noi raporturi urma să acționeze un principiu cardinal, principiul respectării interesului național.

Astfel, „dacă este adevărat faptul că noul tratat era absolut necesar, apare tot atât de adevărat că acesta nu putea fi acceptat în orice formulă”¹⁷. Conform directivelor emise la nivel guvernamental, noul tratat trebuia să stipuleze o serie de obiective și principii favorabile interesului național al României. Potrivit acestora, noul acord juridic trebuia: „1). să asigure României posibilitatea de a-și alege liber aliații, precum și de a intra în orice alianțe, independent de raporturile existente între URSS și respectivii aliați sau de interesele URSS față de acele alianțe; 2). să prevadă un sistem de garanții mutuale privind securitatea națională a României și a URSS, astfel încât agresiunea sau amenințarea cu forța să fie excluse din raporturile reciproce, ambele țări nemaiavănd a se teme de atacuri lansate de pe teritoriul uneia împotriva celeilalte; 3). să lase cel puțin deschisă calea- dacă nu chiar să creeze un mecanism-pentru rezolvarea problemelor litigioase dintre România și URSS, anume retrocedarea teritoriilor românești ocupate prin amenințare cu războiul, în baza ultimatumurilor sovietice din iunie 1940, sprijinite de prevederile Pactului Ribbentrop-Molotov, și restituirea tezaurului României depozitat la Sankt-Petersburg în 1917 și confiscat apoi abuziv de guvernul bolșevic condus de V.I.Lenin; 4). să fie în toate celelalte privințe identic cu tratatele similare pe care exact în aceeași perioadă le negociau cu URSS alte țări ale fostului bloc sovietic, anume Ungaria, Polonia și Cehoslovacia, astfel încât să nu se lase impresia că orientarea României către modelul democrațiilor occidentale și către integrarea în spațiul euroatlantic ar fi mai slabă, mai îndoielnică”¹⁸.

În mod cu totul paradoxal, indicațiile expres prevăzute de către cabinetul primului ministru nu au figurat ca o prioritate pe agenda negocierilor demarate în privința noului tratat bilateral și nu au constituit obiectul unor discuții de substanță pe tot parcursul inițiativelor de materializare a noului acord bilateral. În plus, minimizarea acestor instrucțiuni enunțate de către membrii executivului românesc, sub pretextul că asemenea indicații nu ar fi fost precis formulate în cadrul unui document scris, ci din contră, ar fi fost amintite doar în cadrul unor discuții lapidare, au condus la situația în care „documentul a fost încheiat fără o viziune coerentă a obiectivelor strategice prevăzute, precum și a naturii tipului de relații pe care Uniunea Sovietică și România trebuia să le dețină la momentul respectiv”¹⁹. Astfel, „dincolo de retorica preambulului, acordul nu modifica cu nimic tradiționalele tratate dintre România și Uniunea Sovietică. Acesta nu conținea nici o referire la contenciosul istoric dintre cele două

¹⁷ Adrian Severin, *Lacrimile dimineții. Slăbiciunile guvernului Roman*, București, Scripta, 1995, p. 153.

¹⁸ *Ibidem*, p.154.

¹⁹ Gabriel Andreescu, Adrian Severin, *Locurile unde se construiește Europa*, Iași, Polirom, 2000, p. 195.

state, ci, dimpotrivă, relua afirmațiile stereotipe și uzuale regăsite și în tratatul încheiat în epoca lui Dej, și în cel – practic identic cu primul – încheiat de Ceaușescu²⁰.

Mai grav, tratatul conținea prevederi restrictive în privința posibilităților viitoare ale României de a-și alege aliații²¹. „Clauza inserată în articolul 4 al tratatului statua interdicția ambelor părți de a participa la orice tip de alianțe militare percepute drept ostile de către oricare dintre părțile semnatare”²². În fapt, era obstrucționat dreptul legitim al României de a opta pentru structurile de securitate dezirate, ceea ce contravenea interesului național. În plus, în baza unei clauze distincte, care preconiza posibilitatea unui contact direct cu republicile unionale „se bloca cadrul legal care ar fi putut sta la baza modificării prin mijloace pașnice, în conformitate cu adevărul istoric și principiile formulate la Helsinki, a granițelor dintre cele două țări”²³. În asemenea circumstanțe, „tratatul puna o lespede de plumb peste eforturile incipiente ale adeptilor unioniști”²⁴, preferându-se o politică a interferenței economice și culturale, îndrituită de existența a două state românești. Documentul consfințea, de facto, renunțarea României la orice pretenții teritoriale legitime și existența celui de-al doilea stat românesc în Europa: Republica Moldova.

În ansamblu, tratatul a fost receptat atât de opinia publică românească, cât și de o parte a elitei politice drept „o imensă eroare de ordin tactic și strategic”²⁵, în detrimentul României. „Semnarea sa a condus la o avalanșă de intervenții în care atât istorici, politicieni cât și oameni de cultură au depus eforturi intense pentru a demonstra inoportunitatea lui (documentul constituia primul act juridic pe care Uniunea Sovietică îl semna cu unul din foștii săi aliați din lagărul socialist, eveniment considerat a fi în dezavantajul României”²⁶. Miza și implicațiile veridice ale documentului au condus, cu celeritate, la renegocierea sa „mai exact la renegocierea acelei clauze imprecise, care limita dreptul legitim al României de a se asocia la formatele de securitate dorite, gest care nu a produs un efect spectaculos la nivelul societății românești”²⁷. Situația particulară de renegociere în viteză a unui nou tratat, similar cu documentele juridice ale celorlalte țări est-europene și fără absolut nici o referire de substanță și profunzime în privința chestiunilor litigioase dintre cele două țări, la cererea imperativă și intransigentă a vocii prezidențiale, a determinat în cele din urmă, semnarea tratatului la 4 decembrie 1991, cu exact câteva zile înainte ca Uniunea Sovietică să își înceteze existența²⁸. Cert este însă, că „destrămarea Uniunii Sovietice a lăsat fără obiect tratatul bilateral cu România, documentul nemaifiind ratificat vreodată”²⁹.

Prin urmare și în atari condiții, documentul care ar fi trebuit să transforme radical logica parametrilor în baza cărora evoluau raporturile româno-sovietice la momentul respectiv

²⁰ Interviu realizat la 28 noiembrie 2011, cu Emil Constantinescu, fost președinte al României, în perioada 1996-2000.

²¹ Vartan Arachelian, *Față în față cu Petre Roman. 9 convorbiri cu Vartan Arachelian*, București, Cartea Românească, 1996, p. 46.

²² Janusz Bugajski, *Pacea rece. Noul imperialism al Rusiei*, București, Casa Radio, 2005, p. 284.

²³ Adrian Pop, *Originile și tipologia revoluțiilor est-europene*, București, Enciclopedică, 2010, p. 359.

²⁴ Adrian Cioroianu, *Geopolitica Matrioșkăi. Rusia postsovietică în noua ordine mondială*, București, Curtea Veche, 2009, p. 263.

²⁵ „*Jurnal Internațional*”, 29 iunie 1991.

²⁶ Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României. O cronologie a evenimentelor: decembrie 1989-decembrie 1994*, București, Mașina de Scris, 1995, p. 138.

²⁷ „*România Liberă*”, 15 octombrie 1991

²⁸ Adrian Severin, *Lacrimile dimineții*, l.c., p.158.

²⁹ Ion M. Ioniță, „Unde dai lovitura de stat și unde crapă”, In *Historia*, an XI, nr. 116, august 2011, p. 5.

dar care s-a dovedit a fi în cele din urmă problematic, a reprezentat vectorul principal aferent transformării imaginii publice a raporturilor bilaterale româno-ruse. Practic, atât din prisma existenței unor elemente de factură restrictivă cât și a inexistenței unor prevederi clare care să permită soluționarea aspectelor problematice la nivel bilateral, deci implicit din perspectiva ambiguităților și a incoerențelor sale, Tratatul de colaborare, bună vecinătate și amicitie a generat mutații de fond la nivelul modului de percepție a raporturilor cu Uniunea Sovietică. Așa se face practic că în timp ce pentru majoritatea conducerii FSN-iste acordul bilateral reprezenta garantul unei optici de percepție pozitive în raport cu URSS, pentru majoritatea partidelor de tradiție și implicit pentru membrii opoziției, Tratatul de colaborare, bună vecinătate și amicitie constituia principalul releu al imaginii negative atribuite Uniunii Sovietice. În plus, pentru reprezentanții societății civile românești, inițiativa tratatului bilateral a fost receptată încă de la bun început și până la sfârșit cu vădită ostilitate, ceea ce nu a făcut decât să alimenteze o percepție completamente defavorabilă și negativă vis-a-vis de URSS.

Concluzii

Indubitabil, odată cu Revoluția din Decembrie 1989 și implicit la scurt timp după destrucția eșafodajului comunist în România, imaginea publică a dimensiunii bilaterale s-a reconfigurat sub semnul unui registru cât se poate de firesc și de normal. De altfel, toate demersurile de început specifice anului 1990 converg în această direcție, respectiv în direcția materializării unei percepții pozitive atribuită Uniunii Sovietice. Totuși, odată cu semnarea Tratatului de colaborare, bună vecinătate și amicitie, situația se schimbă considerabil deoarece acordul bilateral se dovedește a fi elementul decisiv care își aduce aportul la transformarea dimensiunii publice a raporturilor bilaterale și implicit factorul capital care face ca imaginea publică aferentă cadrului să se prefigureze pe tot parcursul anului 1991 dar și ulterior, sub semnul unor formule dilematice și difuze.

BIBLIOGRAFIE:

Literatură de specialitate:

- Bugajski, Janusz, *Pacea rece. Noul imperialism al Rusiei*, Casa Radio, București, 2005;
Cioculescu, Șerban Filip, *Terra incognita? Repere pentru cartografierea haosului din relațiile internațional contemporane*, Militară, București, 2010;
Cioroianu, Adrian, *Geopolitica Matrioșkăi. Rusia postsovietică în noua ordine mondială*, Curtea Veche, București, 2009;
Pop, Adrian, *Originile și tipologia revoluțiilor est-europene*, Enciclopedică, București, 2010;
Stefănescu, Domnița, *Cinci ani din istoria României. O cronologie a evenimentelor: decembrie 1989-decembrie 1994*, Mașina de Scris, București, 1995;
Stoenescu, Alex Mihai, *Din culisele luptei pentru putere. 1989, Prima guvernare Petre Roman*, Rao, București, 2006.

Memorialistică:

- Andreescu, Gabriel, Severin, Adrian, *Locurile unde se construiește Europa*, Polirom, Iași, 2000;

Arachelian, Vartan, *Față în față cu Petre Roman. 9 convorbiri cu Vartan Arachelian*, Cartea Românească, București, 1996;

Iliescu, Ion, *Momente de Istorie II. Documente, Alocuțiuni, Comentarii*, (iunie 1990-septembrie 1991), Enciclopedică, București, 1996;

Severin, Adrian, *Lacrimile dimineții. Slăbiciunile guvernului Roman*, Scripta, București, 1995;

Publicații periodice: „Adevărul”; „Jurnal Internațional”; „Lumea Azi”; „Tineretul Liber”; „România Liberă”.

Studii și articole :

Goșu, Armand, ”Politica Răsăriteană a României :1990-2005”, In *Contrafort*, nr. 1(135), ianuarie 2006, <http://www.contrafort.md/old/2006/135/958.html>;

Ioniță, Ion M.,”Unde dai lovitura de stat și unde crapă”, In *Historia*, an XI, nr. 116, august 2011;

„România- Rusia. Realități și percepții după Praga”, In *Occasional Papers*, Casa Nato, București, 2003.

Mărturii Orale:

Interviu realizat la data de 5 martie 2011, cu ambasadorul Sergiu Celac, fost ministru de Externe al României, între 28 decembrie 1989-28 iunie 1990;

Interviu realizat la data de 11 mai 2011, cu Ion Iliescu, fost președinte al României, în perioada 1990-1996/2000-2004;

Interviu realizat la data de 12 mai 2011 cu Adrian Năstase, fost Ministru al Afacerilor Externe al României în perioada 1991-1992 și fost Prim-Ministru în perioada 2000-2004;

Interviu realizat la data de 1 noiembrie 2011 cu Petre Roman, fost Prim-Ministru al României în perioada 1989-1991 și Ministru de Externe între 22 decembrie 1999-28 decembrie 2000;

Interviu realizat la 28 noiembrie 2011, cu Emil Constantinescu, fost președinte al României, în perioada 1996-2000.